

Statsminister Jens Stoltenberg
Postboks 8001 Dep.
0030 Oslo

Vår dato 16. desember 2008
Deres dato -
Vår referanse 185564/4
Deres referanse -

DEN ØKONOMISKE SITUASJONEN – NØDVENDIGE TILTAK

Krisen som er under utvikling i norsk og internasjonal økonomi endrer karakter og alvorlighetsgrad nesten fra dag til dag. NHOs medlemsbedrifter har nedjustert forventet sysselsetting i 2009 kraftig fra slutten av oktober til begynnelsen av desember. De raske endringene i økonomien gjør det vanskelig å forutsi krisens videre forløp, og usikkerheten er en viktig utfordring i seg selv. Dette understreker behovet for (1) overvåking og rask handling fra myndighetene, (2) åpenhet om selve prosessen med utforming av tiltakene og (3) bred dialog med næringslivets parter.

Etter NHOs vurdering må det kreves av tiltakene som nå settes inn at de peker fremover ved å stimulere omstilling og nyskaping generelt og i miljøvennlig retning spesielt. Støtte til enkeltbedrifter og næringer må unngås. Tiltak over statsbudsjettet kan være effektive på kort sikt, men kan være vanskelig å reversere. På lengre sikt vil vekstfremmende tiltak være avgjørende. Innhold og tempo i virkemidlene må tilpasses utviklingen i andre land. Norge må ikke bli hengende etter resten av Europa.

1. Forslag til tiltak for å dempe virkningene av finanskrisen og gjøre norsk næringsliv bedre rustet for ny vekst ut av krisen

NHO foreslår tiltak på fem områder; kredittmarkedet, skatt, vekstfremmende investeringer, miljørettede tiltak og tiltak overfor arbeidsmarkedet. Vi har lagt vekt på å utforme tiltakene slik at de treffer de små og mellomstore og de familieeide bedriftene, som vil bli sterkt rammet av krisen.

Tiltak i kredittmarkedet

- Norges Bank må raskt sette ned styringsrenten.
- Det vurderes om staten kan stille såkalt hybridkapital til rådighet for norske banker.
- Det vurderes direkte eller indirekte statlig kapitaltilførsel til obligasjonsmarkedene, for eksempel ved at Statens Pensjonsfond Innland gis økt kapasitet til å kjøpe foretaksobligasjoner.

Skatteforslag

- Satsen for skatt på alminnelig inntekt reduseres fra 28 til 26 prosent. (Sverige har 26,3 prosent, Finland 26 prosent og Danmark 25 prosent.)
- Avskrivningssatsen for maskingruppen økes fra 20 til 30 prosent. (Danmark har 25 prosent, Sverige og Finland 30 prosent.) Også fly bør avskrives i denne gruppen.
- Lovendring som klargjør at større produksjonsmaskineri skal avskrives i saldogruppen maskiner med høy sats, ikke som bygg eller anlegg med vesentlig lavere sats.
- Skattemessig behandling av FoU-kostnader legges om, slik at det blir adgang til å utgiftsføre FoU-utgifter direkte som i våre naboland.

- Fradrag for bruk av håndverkertjenester til oppussing av eget hjem.

Vekstfremmende investeringer

- Fremskyndet byggestart for offentlige bygg.
- Øremerkede tiltak for å redusere etterslepet av vedlikehold i offentlige bygg.
- Økt bruk av totalentrepriser og OPS-kontrakter for å unngå flaskehals i offentlig planlegging og prosjektering.
- Forsert gjennomføring av prioriterte tiltak innenfor samferdselssektoren; veier, jernbane, havner og flyplasser, jf. NHOs Samferdselsløft.
- Øke rammen til den landsdekkende Innovasjonslåneordningen i Innovasjon Norge med 1 milliard kroner. Tapsfondet må økes proporsjonalt med dette.
- Økt beløpsgrense for SkatteFUNN fra 4 til 8 millioner for egenutført FoU og reversering av innstramminger fra 2007 (beregning av timekostnader).
- SkatteFUNN gjøres mer gunstig for forskningsintensive unge bedrifter (FUBer) ved at støttesatsen heves fra 20 til 30 prosent og beløpsgrensen heves til 45 millioner kroner.
- Økt ramme for Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA) fra 320 millioner til 1 milliard kroner.
- Økt offentlig andel for brukerstyrte programmer så langt EØS-regelverket tillater det.

Miljørettede tiltak

- Økt støtte til investeringer i fornybar energi: Gunstige skattemessige avskrivninger kan realisere vannkraftprosjekter på 2,3 TWh som allerede har fått konsesjon og økt støtte kan realisere 1,2 TWh ny vindkraft.
- Fremskynde planlagte tiltak innen el-forsyning og utbygging av 2-veis kommunikasjon mellom leverandør og forbruker.
- Tilskuddsordning for innkjøp av energieffektiviserende produkter.
- Økte investeringer i energieffektivisering i offentlige bygg. 5 TWh spart energi representerer en samfunnsøkonomisk verdi på nær 40 milliarder kroner.
- Økte investeringer i jernbane. Det foreligger byggeklare prosjekter for 1,2 milliarder kroner.
- Opprette et CO₂-fond etter modell fra NO_x-fondet, hvor CO₂-avgiften benyttes til teknologiutvikling og investeringer i CO₂-reduserende tiltak.

Tiltak overfor arbeidsmarkedet

- Lærlingtilskuddet økes med 25.000 kroner for å styrke ordningen i den situasjonen bedriftene nå er i.
- Arbeidsformidlingstjenesten må styrkes og effektiviseres. Aktiv formidling må være forsøkt før andre tiltak vurderes.
- Det må settes inn tilstrekkelig kapasitet i arbeidsmarkedstiltakene. Hovedvekten bør som tidligere legges på lønnstilskudd i en periode til bedrifter som tar inn en ledig og på Arbeidsmarkedsopplæring (AMO) som styrker kompetansen til arbeidssøkerne.
- Det kan vurderes å utvide tiltakene Bedriftsintern opplæring og Utdanningspermisjoner/utdanningsvikariater som gir arbeidssøkere konkret erfaring fra en arbeidsplass.

2. Prinsipper for krisetiltak

Den internasjonale finanskrisen har medført en betydelig reduksjon i økonomisk aktivitet i Europa og i Norge. Også norske bedrifter merker nå svikt i etterspørsel i tillegg til finansieringsproblemer. Utviklingen i aksjemarkedet har ført til tilnærmet full stans i tilgang på egenkapital, obligasjonsmarkedene er tørket inn og bankene strammer inn på utlånsvilkårene.

Nøkkelen til å komme ut av krisen ligger i å få næringslivet i gang igjen, ikke i ekspansjon av offentlig sektor. Det er viktig at krisen utnyttes offensivt for å gjennomføre tiltak på områder som kan bedre

økonomiens langsiktige vekstevne. Tiltak som settes inn på kort sikt må også bidra til å styrke næringslivets evne til omstilling og nyskaping. For at tiltak skal virke raskt på investeringer og konsum, må de også gi en positiv psykologisk effekt for konsumenter og næringsliv.

NHO mener tiltak må bygge på følgende hovedtilnærming:

- Tiltak må være relatert til en grundig gjennomgang av den faktiske situasjonen i norsk nærings- og arbeidsliv, og bidra til å styrke økonomiens vekstevne. Tiltakene må virke raskt og målrettet, og i tilstrekkelig grad være rettet inn mot næringslivet.
- Krisen fører til skjerpet internasjonal konkurranse. Vårt høye kostnadsnivå vil gjøre det krevende å forsvare markedsposisjoner. Det er derfor nødvendig å prioritere tiltak som vil styrke næringslivets internasjonale konkurranseevne.
- Hovedinnholdet i en finanspolitisk krisepakke bør være skattelette og offentlige investeringer i lønnsom infrastruktur. Tiltakene må også ha en god miljøprofil.
- Økning i offentlig forbruk kan gi raskt umiddelbar sysselsettingseffekt, men er krevende å reversere når økonomien igjen vokser. Slike tiltak vil derfor være uheldig for verdiskapingen i et lengre perspektiv.

3. Tiltak for å sikre et fungerende kredittmarked

Det er viktig å forhindre at ellers levedyktige bedrifter må innstille som følge av manglende kreditttilgang. NHO ser de tiltak som er gjennomført for å stimulere kredittmarkedet som positive, men de har hittil ikke hatt tilstrekkelig effekt.

Det er helt grunnleggende at styringsrenten raskt settes ned på linje med våre handelspartnere. Faren for ytterligere fall i kronens verdi er et mindre problem enn et kraftig konjunkturtilbakeslag. Inflasjonsforventningene er så godt som forsvunnet i alle land, inkludert Norge.

Bankene møter en sterk etterspørsel etter kreditt i krisen, men manglende tilgang på egenkapital begrenser muligheten til utlånsvekst. En årsak til dette er inntørkingen i obligasjonsmarkedene som gjennom hele siste år har gjort de største bedriftene stadig mer avhengige av lån i norske banker. Særlig de små og mellomstore bedriftene har dermed fått begrenset sin tilgang på kreditt.

For å løse dette problemet foreslår NHO at det vurderes å innføre en ordning hvor staten stiller såkalt hybridkapital til rådighet for norske banker. Det kan også vurderes direkte eller indirekte statlig kapitaltilførsel til obligasjonsmarkedene, for eksempel ved at Statens Pensjonsfond Innland gis økt kapasitet til å kjøpe foretaksobligasjoner. Dette vil sette bankene i stand til å betjene flere utlån og dermed lette kreditttilgangen, særlig for små og mellomstore bedrifter.

4. Finanspolitiske tiltak

Statsbudsjettet som ble fremlagt i oktober innebar en finanspolitisk stimulans på 0,7 prosent av BNP. En finanspolitisk tiltakspakke er varslet av regjeringen i slutten av januar. Et fornuftig utgangspunkt for en tiltakspakke i tillegg til det som alt ligger i statsbudsjettet vil være 1 prosent av BNP, eller om lag 17 milliarder kroner. Totalt vil dermed norsk økonomi stimuleres med rundt 1,7 prosent av BNP i 2009. Rammene for finanspolitiske tiltak i EU-landene ligger omkring 1,5 prosent av BNP.

4.1 Finanspolitiske tiltak – budsjettets inntektsside

NHO mener at skattepolitiske tiltak bør spille den viktigste rollen som supplement til pengepolitikken. Skattejusteringer kan iverksettes raskt og får umiddelbar effekt. EU, G20 og OECD har anbefalt bruk av skattelett for å skape ny vekst og stimulere samlet etterspørsel. Siden skattereformen i 1992 har det vært bred enighet om at det norske skattesystemet må være tilpasset næringslivets behov for konkurransedyktige rammebetingelser, slik det blant annet fremkommer i Holdenutvalget (NOU 2000:21, s. 323). Slik det nå ser ut vil skattelette tas i bruk hos de fleste av våre handelspartnere, og skatteletter må derfor også gjennomføres hos oss, slik at vi unngår at økt skattedifferanse svekker vårt næringslivs internasjonale konkurransevne.

Finanskrisen rammer spesielt bedriftenes adgang til kreditt ved å øke rentekostnader og krav til egenkapitaldekning. Mange bedrifter vil dessuten gå med underskudd. En økning i beskatningen av egenkapital er derfor spesielt uheldig. NHO mener økningen i formueskatt og arveavgift som Stortinget vedtok for 2009 var et uklokt skritt, og at denne skjerpelsen bør reverseres sammen med skjerpelsen fra 2008. Dette er særlig viktig for mindre og familieeide bedrifter. På tross av alvorlige konsekvenser for verdiskaping og sysselsetting av disse skatteskjerpelsene, og at de aller fleste av våre handelspartnere har avvirket formueskatten, konstaterer NHO at regjeringen ikke har vist vilje til å endre dette. NHO vil derfor i denne omgang legge hovedvekten på andre tiltak på skatte- og avgiftsområdet.

For å motvirke konsekvensene av en svikt i samlet innenlandsk etterspørsel og styrke bedriftenes økonomiske bærekraft anbefaler NHO å redusere skattesatsen for alminnelig inntekt fra 28 til 26 prosent. Påløpt proveny når en holder oljeskatten utenom, vil reduseres med om lag 11,6 milliarder kroner. Av dette er 4,4 milliarder fra bedrifter, som er etterskuddspliktige. Lettelser i bedriftsbeskatningen vil derfor ikke få effekt på skatteprovenyet før i 2010.

En slik reduksjon vil komme både bedrifter og privatpersoner til gode. Bedriftene får en skatt på overskudd tilsvarende nivået i våre nordiske naboland (Sverige 26,3 prosent, Finland 26 prosent og Danmark 25 prosent), som gjør det mer attraktivt å satse videre i Norge. For arbeidstakere vil tiltaket gi økt kjøpekraft og samtidig øke insentivet for lavinntektsgrupper til å delta i arbeidsmarkedet. Hvis man skulle ta ytterligere grep for å øke inntektsutjevningen kan det brukes andre virkemidler, for eksempel å heve den øvre grensen for minstefradrag i arbeidsinntekt.

I tillegg er det nødvendig med ytterligere virkemidler som kan skape ny vilje til å investere i fremtidstrettet verdiskaping i Norge. NHO foreslår økt avskrivingsatts for maskiner til et konkurransedyktig nivå (Danmark har 25 prosent, Sverige og Finland 30 prosent). Fly bør avskrives som maskiner, slik det gjøres i Danmark og Sverige. I Norge er satsen bare 12 prosent. Videre må det avklares gjennom en lovendring at større produksjonsmaskiner skal avskrives i saldogruppen maskiner og ikke som bygg eller anlegg. Dernest må det gis adgang til å utgiftsføre FoU-kostnader direkte.

For å stimulere til økt aktivitet i byggenæringen kan det vurderes å åpne opp for at husholdningene får fradrag for bruk av håndverkertjenester til oppussing av eget hjem. Slike ordninger er innført i Sverige og Finland.

4.2 Finanspolitiske tiltak – budsjettets utgiftsside

Erfaringene fra 1970- og 80-årene har vist at det er utfordrende å bruke utgiftssiden i statsbudsjettet som stabiliseringspolitikk. Tiltakene som gjennomføres må være treffsikre, virke raskt, være egnet til å fremme økonomiens verdiskapingsevne på lengre sikt, og være mulig å reversere ved tilbakegang til en normal konjunktursituasjon.

Offentlige investeringer egner seg i utgangspunktet bedre som motkonjunkturtiltak enn offentlig forbruk. I en lavkonjunktur vil offentlige investeringsprosjekter i langt mindre grad fortrenge annen aktivitet enn i en høykonjunktur, og utslagene på pris- og kostnadsveksten vil bli mindre.

Kommunesektoren vil ofte være prosyklisk i sin budsjettpolitikk, ved at det strammes inn når konjunkturane svikter. Skal kommunene stimuleres til økt aktivitet under en lavkonjunktur er det viktig at midlene som tilføres øremerkes tiltak som kan utnytte ledige ressurser, særlig innen bygg og anlegg.

En effektiv bruk av offentlige investeringer i stabiliseringspolitikken må virke raskt og målrettet og krever at det i noen grad må foreligge ferdig planlagte prosjekter. Utgifter til vedlikehold av bygninger og infrastruktur vil trolig kunne endres noe raskere enn igangsettingen av nye investeringsprosjekter, og er således bedre egnet som et stabiliseringspolitisk virkemiddel. Her er det også på flere områder et betydelig etterslep som kan gi grunnlag for økte offentlige innkjøp av tjenester fra bygg og anleggssektoren.

Lærlingordningen er sårbar når konjunkturane forverres. Det er overhengende fare for at antall ledige plasser reduseres betydelig. For å motvirke dette og samtidig rette opp et etterslep i tilskuddet til lærebedriften må tilskuddet økes med 25.000 kroner per lærling.

Bruken av aktive arbeidsmarkedstiltak var et viktig ledd i stabiliseringspolitikken på 1990-tallet. Ut fra rene stabiliseringspolitiske hensyn er det trolig hensiktsmessig å justere tiltaksaktiviteten mer enn proporsjonalt med endringer i total ledighet. Det er også viktig at tiltakenes innretning tilpasses de ulike behov som kjennetegner ulike konjunkturfaser. En viktig premiss for tiltakene er at de ikke kommer til erstatning for formidling til annet ordinært arbeid. Det må derfor gå noe tid før tiltak settes inn slik at formidling har vært grundig forsøkt før tiltaket brukes. Tiden dette tar vil selvfølgelig variere.

Med vennlig hilsen
NÆRINGSLIVETS HOVEDORGANISASJON

Finn Bergesen jr.
Administrerende direktør

Kopi: Regjeringens medlemmer
De parlamentariske lederne på Stortinget